КРИМІНАЛЬНЕ ПРАВО ТА КРИМІНОЛОГІЯ

УДК 343.373(477)

DOI: 10.31733/2078-3566-2020-2-127-134

Тетяна ЛЕОНЕНКО[®]
доктор юридичних наук,
доцент

Дмитро ШИЯН[®]
кандидат юридичних наук,
доцент

Ольга ШИЯН[®]
кандидат юридичних наук,
доцент

*(Інститут управління та права
Національного університету «Запорізька політехніка»)*

ПРЕДМЕТ ЗЛОЧИНУ – НЕЦІЛЬОВЕ ВИКОРИСТАННЯ БЮДЖЕТНИХ КОШТІВ, ЗДІЙСНЕННЯ ВИДАТКІВ БЮДЖЕТУ ЧИ НАДАННЯ КРЕДИТІВ З БЮДЖЕТУ БЕЗ ВСТАНОВЛЕНИХ БЮДЖЕТНИХ ПРИЗНАЧЕНЬ АБО З ЇХ ПЕРЕВИЩЕННЯМ

Здійснено спробу визначення предмета злочину – нецільового використання бюджетних коштів, здійснення видатків бюджету чи надання кредитів з бюджету без встановлених бюджетних призначень або з їх перевищенням на підставі аналізу наукових поглядів, теоретичних положень та законодавства щодо цієї проблеми. Підтримано пропозицію розширити предмет злочину, передбаченого ст. 210 Кримінального кодексу України, коштами державних і місцевих позабюджетних фондів, адже вони не включаються до складу Державного бюджету України та місцевих бюджетів, але за своїм соціальним призначенням і порядком використання схожі на бюджетні кошти та є складовою державних фінансів. Зважаючи на це та те, що досить відмінне поняття бюджетних коштів (коштів бюджету) міститься у п. 11 ч. 1 ст. 2 Бюджетного кодексу України, запропоновано виключити примітку 1 до ст. 210 Кримінального кодексу України. Необхідно знизити межі розміру предмета злочину, передбаченого ст. 210 Кримінального кодексу України, тому що закріплений законодавцем його розмір практично унеможливує застосування цієї норми.

Ключові слова: предмет злочину, бюджетні кошти, фонд фінансових ресурсів, кошти позабюджетних фондів, державні позабюджетні фонди, місцеві позабюджетні фонди, нецільове використання.

Постановка проблеми. Як відомо з теорії кримінального права, предмет злочину є обов'язковою ознакою будь-якого складу лише предметного злочину. А предметним злочином є суспільно небезпечне діяння, обов'язковою ознакою складу якого є предмет

© Леоненко Т.Є., 2020
ORCID iD : <https://orcid.org/0000-0001-8466-7192>
leonenko-t@ukr.net

© Шиян Д.С., 2020
ORCID iD : <https://orcid.org/0000-0002-2057-6942>
kafedra_pravo@zntu.edu.ua

© Шиян О.Ю., 2020
ORCID iD : <https://orcid.org/0000-0003-2336-2314>
kafedra_pravo@zntu.edu.ua

кримінального правопорушення.

Дослідження предмета кримінального правопорушення, від його початку і до нашого часу, завжди відрізнялося дискусійними поглядами й еволюціонувало, переважно, через закономірність визначення предмета суспільно небезпечного діяння в юридичній практиці чи у порядку наукового тлумачення. Тому вказане вчення не викликає жодних дискусій у його покликанні для еволюції науки кримінального права і розвитку правоохоронної діяльності.

У загальносуспільному розумінні предмет кримінального правопорушення як фізична ознака є тільки передумовою або підставою соціального відношення як суспільної характеристики. На противагу цій (загальносуспільній) теорії до формулювання співставлення досліджуваних положень, в кримінально-правовому розумінні предмет суспільно небезпечного діяння являє собою чи буває ознакою складу кримінального правопорушення, що належить до категорії об'єкта як елемента складу суспільно небезпечного посягання.

Предмет кримінального правопорушення посідає вагоме місце в сукупності ознак складу кожного предметного суспільно небезпечного діяння, зокрема використання коштів бюджету всупереч визначеним цілям, надання бюджетних кредитів або здійснення бюджетних витрат з перевищенням встановлених призначень бюджету чи без них, тому що він є обов'язковою його ознакою.

Аналіз публікацій, у яких започатковано вирішення цієї проблеми. В юридичній літературі питанням кримінально-правової протидії використанню коштів бюджету всупереч визначеним цілям, здійснення бюджетних видатків або надання бюджетних кредитів з перевищенням встановлених призначень бюджету чи без них приділено увагу в працях П. П. Андрушка, М. І. Бажанова, Ю. В. Бауліна, В. І. Борисова, П. С. Берзіна, Н. О. Гурової, Ю. А. Дорохіної, О. О. Дудорова, В. М. Киричка, В. П. Коржа, М. І. Мельника, В. О. Навроцького, О. І. Перепелиці, В. В. Сташиса, Є. Л. Стрельцова, В. Я. Тація, П. Л. Фріса, М. І. Хавронюка та інших авторів. Однак в працях цих науковців саме предмет злочину, передбаченого ст. 210 Кримінального кодексу України (далі – КК), досліджувався недостатньо.

У сучасній українській науці проблему предмета злочину, передбаченого ст. 210 КК, досліджували: О. В. Тихонова «Кримінальна відповідальність за порушення законодавства про бюджетну систему України» (Київ, 2009 р.) [1], Р. А. Волинець «Кримінальна відповідальність за порушення бюджетного законодавства: ст. 210 КК України» (Київ, 2011 р.) [2], О. З. Гладун «Кримінологічна характеристика, детермінація та запобігання злочинам проти порядку виконання бюджету» (Київ, 2012 р.) [3]. Але праця О. В. Тихонової захищена до викладення ст. 210 КК у новій редакції відповідно до Закону України від 8 липня 2010 р. № 2457-VI. Дослідження ж О. З. Гладуна здійснено з кримінологічної науки, а не з кримінального права. Результати, отримані зазначеними авторами, становлять теоретичну основу для розуміння та подальшого вивчення предмета злочину, передбаченого ст. 210 КК. Водночас у їх працях ця проблема має дискусійний характер.

Метою статті є вирішення проблемних питань визначення предмета кримінального правопорушення – використання коштів бюджету всупереч визначеним цілям, надання бюджетних кредитів або здійснення бюджетних витрат з перевищенням встановлених призначень бюджету чи без них.

Виклад основного матеріалу. Предмет кримінального правопорушення – обов'язкова характеристика об'єкта суспільно небезпечного діяння, яка проявляється у речових благах (які фізична особа може відчувати органами чуття чи фіксувати спеціальними технічними засобами), з приводу яких і (або) способом прямого впливу на що вчинюється суспільно небезпечне посягання.

Предмет суспільно небезпечного діяння характеризується лише притаманними йому рисами: суспільною, правовою та матеріальною. Суспільна риса визначає предмет суспільно небезпечного діяння як цінність – те, що має вартість, отже введено в сукупність зв'язків серед фізичних осіб. Правову ознаку предмета суспільно небезпечного діяння встановлюють: факт кримінальних посягань, скоєних стосовно певних майнових благ і (чи) спрямованих прямо на них; субординація предмета об'єкту суспільно небезпечного діяння; суб'єктивне ставлення винного до предмета (бажання визначеним чином вплинути на нього); форма передбачення (як – опосередковано або безпосередньо – предмет суспільно небезпечного діяння встановлений в диспозиції статті (частині статті)

Особливої частини КК) та необов'язковість (предмет є факультативним для всіх складів суспільно небезпечних діянь). Матеріальна риса означає фізичну характеристику предмета злочину. Матеріальність характеризується шляхом досвіду: під фізичними (матеріальними) необхідно розуміти блага, які мають відчуватися органами чуття фізичної особи чи спеціальними технічними засобами.

Предметом суспільно небезпечного діяння, визначеного ст. 210 КК, є бюджетні кошти, дефініцію яких передбачено у примітці 1 до ст. 210 КК, відповідно до якої бюджетними коштами є кошти, які вводяться до місцевих бюджетів та бюджету держави, незважаючи на підставу їхнього формування. Проте це визначення не є точним поняттям, яке передбачено у п. 11 ч. 1 ст. 2 Бюджетного кодексу України (далі – БК), згідно з яким кошти бюджету (бюджетні кошти) – включені згідно із нормами права бюджетні надходження та бюджетні витрати. Отже, остання дефініція визначає те, що під бюджетними повинні розумітися не тільки наявні (ті, які знаходяться на єдиному рахунку казначейства) кошти, а й заплановані, втім кошти у бюджет ще не отримані. Не визнаються предметом досліджуваного суспільно небезпечного діяння кошти, які тільки повинні бути направлені до бюджету, а так само кошти, які перебувають на праві власності у певних юридичних осіб.

Предмет суспільно небезпечного діяння, визначений ст. 210 КК, – кошти бюджету – це кошти, які перебувають на єдиному рахунку казначейства, на рахунках бюджетних організацій в органах Державної казначейської служби України (або на рахунках банків у випадках, встановлених нормами права) чи у касах бюджетних організацій.

Кошти бюджету закріплені за країною на праві власності. Згідно зі ст. 22 БК з метою реалізації заходів і програм, що здійснюються за рахунок бюджетних коштів, асигнування бюджету виділяються розпорядникам коштів бюджету. Водночас головні розпорядники коштів бюджету не витрачають їх безпосередньо (крім наданих на їх утримання коштів), а перерозподіляють асигнування бюджету розпорядникам, які стоять нижче. За останніми ці кошти закріплюються на праві оперативного управління, а ці кошти залишаються бюджетними. Надалі в ході виконання бюджету надаються кошти бюджету їхнім одержувачам – юридичним особам, які залежно від їхнього правового статусу одержують їх чи на праві власності (особи приватного права), чи на праві господарського відання (особи публічного права). Посадова особа скоює суспільно небезпечне діяння, встановлене ст. 210 КК, попри передбачену мету, асигнування бюджету чи бюджетні призначення, визначені країною в особі посадових (службових) осіб чи уповноважених органів, а через те порушує право власності на кошти бюджету чи (й) інші майнові (речові) права на них (право оперативного управління, право господарського відання і таке інше) залежно від того, на підставі якого права належать ці кошти бюджету одержувачу чи розпоряднику коштів бюджету. Тому також додатковим об'єктом суспільно небезпечного діяння, визначеного ст. 210 КК, є право власності на кошти бюджету чи (й) інші похідні від права власності майнові (речові) права, тобто соціальні (суспільні) цінності (блага) власності.

Відповідно до п. 5 ч. 1 ст. 2 БК, бюджетна система України – врегульована законодавством система державного бюджету і місцевих бюджетів побудована з врахуванням адміністративно-територіальних і державного устроїв, а також економічних відносин.

Згідно з п. 1 ч. 1 ст. 2 БК, бюджет – план використання і формування ресурсів фінансової системи з метою забезпечення функцій та завдань, що виконуються протягом бюджетного періоду органами місцевого самоврядування, органами влади Автономної Республіки Крим, а також органами державної влади відповідно.

Отже, право України встановлює дефініцію бюджету як план формування і використання ресурсів фінансової системи. Безперечно те, що зміст бюджету не можна визначати так вузько, лише як план, проєкт, документ або програму. Через те в праві України потрібно розділяти поняття Закону України «Про державний бюджет України...» (на відповідний рік) та бюджету.

Впевнені, що саме кошти бюджету (бюджетні кошти) мають характеризувати зміст бюджету. Сутність бюджету являє собою відповідну систему, а точніше фонд певних ресурсів фінансової системи, інакше кажучи, коштів бюджету, через те вони мають встановлювати зміст цієї дефініції. Фонд розглядають як «матеріальні цінності чи кошти, які витрачаються з окремою ціллю, які призначені з певною метою». Тому сутність дефініції бюджету складає відповідний фонд певних ресурсів фінансової системи. Зважаючи на це, пропонуємо внести такі зміни у дефініцію бюджету, передбачену п. 1 ч. 1

ст. 2 БК: після слова «...бюджет – ...» слова «план формування та використання» замінити словом «фонд», а п. 1 ч. 1 ст. 2 БК передбачити у такій редакції: «...1) бюджет – фонд фінансових ресурсів з метою забезпечення функцій та завдань, що виконуються протягом бюджетного періоду органами місцевого самоврядування, органами влади Автономної Республіки Крим відповідно, органами державної влади;...».

Місцевий бюджет необхідно сформулювати як фонд ресурсів фінансової системи з метою забезпечення функцій та завдань, що виконуються протягом бюджетного періоду органами місцевого самоврядування міст (у тому числі районів у містах), селищ, сіл, їх об'єднань, органами влади Автономної Республіки Крим, органами державної влади області, районів відповідно. Дефініція бюджету місцевого самоврядування є вужчим, ніж визначення місцевого бюджету, тому що бюджети місцевого самоврядування також входять до місцевого бюджету, і, навпаки, місцеві бюджети включають бюджети місцевого самоврядування поряд з певними іншими.

Відповідно до ч. 9 ст. 13 БК та ст. 3 Закону України «Про джерела фінансування органів державної влади» формування позабюджетних фондів органами місцевого самоврядування, органами влади Автономної Республіки Крим, органами державної влади та іншими бюджетними організаціями заборонено. Проте згідно із ч. 6 ст. 14 Основ законодавства України про загальнообов'язкове державне соціальне страхування, кошти цільових страхових фондів не входять до системи вітчизняного бюджету держави. Кошти інших позабюджетних місцевих і державних фондів теж не входять до системи місцевих бюджетів і вітчизняного бюджету держави.

Аналізом сутності предмета суспільно небезпечного діяння, визначеного ст. 210 КК, обґрунтовується твердження про те, що кримінально-правовий захист фінансів держави певним чином обмежений, адже у цій статті йде мова тільки про бюджетні кошти, до яких не входять кошти з позабюджетних цільових державних фондів, які є окремим елементом системи фінансів, що являють собою окремі від бюджетної системи публічні фонди ресурсів фінансової системи, що сформовані органами державної влади з метою вирішення суспільних завдань соціуму (виплата допомоги, пенсій і таке інше) і необхідні з метою забезпечення конституційних прав громадян на соціальний захист; це є негативним у значенні захисту ресурсів фінансової системи держави.

Н. О. Гуторовою справедливо запропоновано у ст. 210 КК до предмета суспільно небезпечного діяння разом з коштами бюджету додати також кошти позабюджетних фондів держави, вказуючи, що кошти бюджету разом з позабюджетними фондами держави входять як складові до системи фінансів держави, через те вимагають рівного кримінально-правового захисту [4, с. 118–119].

О. З. Гладуном теж запропоновано додати до назви і диспозиції ст. 210 КК, проте вказівку на кошти фондів тільки загальнообов'язкового державного пенсійного і соціального страхування, враховуючи, що дані кошти, хоча й не входять до бюджету, але застосовуються з метою здійснення повноважень країни, а саме надання суспільних послуг і майнового забезпечення непрацездатної частини людей (безробітні, пенсіонери) або у зв'язку з настанням окремих випадків (нешасні випадки на виробництві та професійні захворювання, народження дитини, смерть). Тому за своїм суспільним значенням та процедурою застосування кошти фондів загальнообов'язкового державного соціального та пенсійного страхування фактично не різняться від коштів бюджету [3, с. 30, 71–72].

Місцеві і державні позабюджетні фонди – форма застосування і перерозподілу грошових ресурсів, сформованих країною з метою використання для соціальних вимог зі встановлених джерел, які залучені з певною метою.

До позабюджетних державних фондів, наприклад, включені цільові державні фонди (Державний інноваційний фонд України, Фонд соціального захисту інвалідів, Фонд гарантування вкладів фізичних осіб, Фонд стабілізації підприємств та організацій, внесених до реєстру неплатоспроможних і таке інше), у тому числі страхові цільові фонди (Фонд соціального страхування від нещасних випадків на виробництві та професійних захворювань України, Фонд загальнообов'язкового державного соціального страхування України на випадок безробіття, Фонд соціального страхування України, Пенсійний фонд України і таке інше).

Відповідно до Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні» органи місцевого самоврядування мають право засновувати позабюджетні місцеві фонди для включення до бюджету субсидіарних грошових ресурсів з метою забезпечення фінансування встановлених програм на певній адміністративно-територіальній одиниці. Вони

поділяються на два види: страхові і валютні. Страхові фонди формуються органами місцевого самоврядування в розмірі 1 % витрат певного бюджету. Кошти резервних фондів застосовуються з метою забезпечення першочергових програм, які не визначені місцевими бюджетами. Валютні місцеві фонди виникають способом купування грошових коштів іноземних держав на вітчизняному валютному міжбанківському ринку завдяки коштам місцевих бюджетів, а так само іншим коштам. Відповідні органи місцевого самоврядування є розпорядниками коштів валютних місцевих фондів.

Диспозиція ч. 1 ст. 210 КК саме передбачає, що предметом цього злочину є кошти бюджету тільки у великих розмірах. Відповідно до примітки 2 ст. 210 КК, під великим розміром коштів бюджету розуміється величина, яка в 1 000 та більше разів перевищує неоподатковуваний мінімум доходів громадян (далі – н. м. д. г.).

У п. 5 підрозділу 1 розділу XX «Перехідні положення» Податкового кодексу України (далі – ПК) зазначено, що якщо норми інших законів передбачають вказівку на н. м. д. г., то для норм КК стосовно юридичної оцінки кримінальних правопорушень величина н. м. д. г. визначається у розмірі соціальної податкової пільги, встановленої пп. 169.1.1 п. 169.1 ст. 169 розділу IV ПК для певного року. Враховуючи норми абз. 1 пп. 169.4.1 п. 169.4 цієї ж статті ПК платник обов'язкового платежу має право на зменшення розміру загального місячного оподаткованого прибутку, одержаного від єдиного роботодавця у вигляді заробітку, на величину соціальної податкової пільги у сумі, яка дорівнює 50 % величини прожиткового мінімуму для працездатної особи (у розрахунку на місяць), передбаченому законом на 1 січня звітного податкового року, – для будь-якого податкового платника (пп. 169.1.1 п. 169.1 ст. 169 розділу IV ПК). Відповідно до ст. 7 Закону України «Про державний бюджет України на 2020 рік», з 1 січня 2020 р. передбачений прожитковий мінімум на одну працездатну особу в розрахунку на місяць у сумі 2 102 грн. Тобто у 2020 р. для статей (частин статей) КК стосовно юридичної оцінки кримінальних правопорушень розмір н. м. д. г. становить: $2\,102 \text{ грн} \times 50 / 100 = 1\,051 \text{ грн}$. Отож, великим розміром коштів бюджету згідно зі ст. 210 КК у 2020 р. визначається величина, яка дорівнює: $1\,051 \text{ грн} \times 1\,000 = 1\,051\,000 \text{ грн}$ і більше (до особливо великого розміру).

Проте продовжується негативний досвід кримінальної оцінки злочинів на основі приписів не кримінального, а податкового кодексу; здійснюється суспільно безпідставна декриміналізація діянь; інші злочини кваліфікуються як менш тяжкі суспільно небезпечні діяння, та види і розміри покарань за них неспівмірні їхній суспільній небезпечності; наявна та збільшується невідповідність між розмірами збитків, потрібними для кримінальної оцінки, і сумами штрафів, встановлених санкціями кримінально-правових норм. Вирішення завдання слушно полягає у виключенні з п. 5 підрозділу 1 розділу XX «Перехідні положення» ПК вимоги, що передбачає при кваліфікації кримінальних та адміністративних правопорушень користуватися н. м. д. г. на рівні податкової соціальної пільги, з паралельною заміною в нормах КК і Кодексу України про адміністративні правопорушення терміну н. м. д. г. поняттям «розрахункова одиниця». Упевнені в тому, що використання під час кваліфікації діяння н. м. д. г., рівень якого у зв'язку з «прив'язуванням» до розміру прожиткового мінімуму для працездатної особи (у розрахунку на місяць), встановленого законом на 1 січня звітного податкового року, – для будь-якого платника податку, щорічно збільшується, не відповідає вимогам законодавства України про кримінальну відповідальність. Пропонуємо, щоб цей автономний розмір слугував винятково з метою визначення матеріальних величин, потрібних задля юридичної оцінки кримінальних та адміністративних правопорушень, а так само з метою встановлення сум покарань і адміністративних стягнень у вигляді штрафів.

В. М. Руфанова вважає, що у ст. 210 КК передбачена завищена величина спричиненої шкоди, за наявності якої посягання підпадає під цю кримінально-правову норму. Так само вона зазначає, що передбачена у ст. 210 КК величина збитку фактично суттєво ускладнює застосування цієї норми про особливу форму службового зловживання. Вирішити це питання можна, зменшуючи величину коштів, які являють собою предмети злочинів проти бюджету, та розподіляючи покарання за їх скоєння залежно від того, є предметом цих суспільно небезпечних посягань кошти бюджету у великих чи особливо великих розмірах, під якими вважати показники, що перевищують н. м. д. г. у 100, 500 і 1 000 разів відповідно [5, с. 38, 60, 196–197]. О. О. Дудоров, С. Р. Тагієв, загалом погоджуючись з такою пропозицією (зокрема, що вона є наслідком обґрунтованого кримінологічного дослідження більше 200 кримінальних проваджень), одночасно пояснюють, що передбачені у примітках 2 і 3

до ст. 210 КК розміри визначають не шкоду (або збитки чи, іншими словами, суспільно небезпечні наслідки передбаченого ст. 210 КК кримінального правопорушення, склад якого є формальним), а його предмет [6, с. 535]. Так само, зі слушного погляду О. З. Гладуна, особливо великий і великий розмір коштів бюджету в примітці до ст. 210 КК необхідно знизити, принаймні, наполовину [7, с. 171–172].

Відповідно до примітки 3 ст. 210 КК особливо великим розміром коштів бюджету, згідно зі ст. ст. 210, 211 КК, визнається величина, яка у 3 000 та більше разів перевищує н. м. д. г.

За допомогою математичного методу розраховуємо, що особливо великий розмір коштів бюджету у 2020 р. при розмірі н. м. д. г. 1 051 грн становить: $3\,000 \times 1\,051 = 3\,153\,000$ грн і більше.

Як вказувалося раніше, ми переконані, що законодавцем передбачена завищена величина, зокрема особливо великого розміру, при досягненні якого посягання підпадає під ознаки ч. 2 ст. 210 КК, це викликає пропозицію скорочення мінімальної межі цієї суми до 1 000 разів, що перевищують н. м. д. г.

Отже, законодавцем передбачені завищені величини великого та особливо великого розмірів, при досягненні яких посягання підпадають під ознаки ст. 210 КК, що фактично суттєво ускладнює кримінально-правову кваліфікацію за цією статтею, схвалюємо пропозицію зменшити величину предмета вказаного кримінального правопорушення: великий розмір – що перевищує н. м. д. г. до 500 разів, особливо великий розмір – що перевищує н. м. д. г. до 1 000 разів. З цією пропозицією погоджуються 58 % опитаних нами оперативних працівників і слідчих Національної поліції.

За умови прийняття цієї нашої пропозиції великим розміром бюджетних коштів відповідно до ст. 210 КК на 2020 р. вважатиметься сума, що становитиме: $1\,051 \text{ грн} \times 500 = 525\,500$ грн і більше (до особливо великого розміру), а особливо великий розмір – становитиме: $1\,000 \times 1\,051 = 1\,051\,000$ грн і більше (при розмірі н. м. д. г. 1 051 грн). Вважаємо, що такі розміри великого та особливо великого розмірів, за наявності яких діяння кваліфікуються за ч. 1 або ч. 2 ст. 210 КК, відповідно, є обґрунтованими та достатніми.

Висновки. Отже, схвалюємо пропозицію додати до предмета кримінального правопорушення, визначеного ст. 210 КК, коштами позабюджетних місцевих та державних фондів, оскільки вони не входять до складу місцевих бюджетів і вітчизняного бюджету країни, проте за власним суспільним значенням та процедурою застосування подібні до коштів бюджету і включені до складу фінансів держави. Зважаючи на це і те, що дефініція коштів бюджету, передбачене приміткою 1 ст. 210 КК, суттєво розходиться з дефініцією, яка вказана у БК, а так само, враховуючи бланкетно-описову юридичну природу ст. 210 КК, і чітку й повну характеристику рис і груп коштів бюджету в бланкетній нормі, запропоновано виключити примітку 1 ст. 210 КК. Пропонується змістом дефініції бюджету вважати відповідний фонд певних ресурсів фінансової системи і внести такі зміни у його поняття, передбачене п. 1 ч. 1 ст. 2 БК: після слова «...бюджет – ...» слова «план формування та використання» замінити словом «фонд», а тому що бюджетну норму визначити у такому формулюванні: «...1) *бюджет – фонд фінансових ресурсів для забезпечення завдань і функцій, які здійснюються відповідно органами державної влади, органами влади Автономної Республіки Крим, органами місцевого самоврядування протягом бюджетного періоду;...*». Зважаючи, що законодавцем передбачені завищені величини великого та особливо великого розмірів, при досягненні яких посягання підпадають під ознаки ст. 210 КК, що фактично суттєво ускладнює кримінально-правову кваліфікацію за цією статтею, постає закономірна пропозиція про зменшення мінімальної величини цих розмірів до 500 і 1 000 разів, відповідно, що перевищують неоподатковуваний мінімум доходів громадян.

Список використаних джерел

1. Тихонова О. В. Кримінальна відповідальність за порушення законодавства про бюджетну систему України : автореф. дис. ... канд. юрид. наук. Київ : Київський нац. ун-т внутрішніх справ, 2009. 20 с.
2. Волинець Р. А. Кримінальна відповідальність за порушення бюджетного законодавства (ст. 210 КК України) : дис. ... канд. юрид. наук. Київ : Київський нац. ун-т ім. Т. Шевченка, 2011. 215 с.
3. Гладун О. З. Злочини проти порядку виконання бюджету: кримінологічна характеристика, детермінація та запобігання : дис. ... канд. юрид. наук. Київ : Ген. прокуратура України, Нац. акад. прокуратури України, 2012. 220 с.

4. Гуророва Н. О. Проблеми кримінально-правової охорони державних фінансів України : дис. ... д-ра юрид. наук. Харків : Нац. ун-т внутрішніх справ, 2001. 459 с.
5. Руфанова В. М. Кримінологічна характеристика та запобігання органами внутрішніх справ злочинам, пов'язаним з незаконним використанням бюджетних коштів : дис. ... канд. юрид. наук. Дніпропетровськ : Дніпропетр. держ. ун-т внутрішніх справ, 2011. 258 с.
6. Кримінальне право (Особлива частина) : підручник / за ред. О. О. Дудорова, Є. О. Письменського. Луганськ : Вид-во «Елтон – 2», 2012. Т. 1. 780 с.
7. Гладун О. З. Злочини проти порядку виконання бюджету: кримінологічна характеристика, детермінація та запобігання : дис. ... канд. юрид. наук. Київ : Ген. прокуратура України, Нац. акад. прокуратури України, 2012. 220 с.

Надійшла до редакції 21.04.2020

References

1. Tykhonova O. V. Kryminalna vidpovidalnist za porushennia zakonodavstva pro biudzhettu systemu Ukrainy [Criminal vidpovidalnist for the destruction of the legislation about the budget system of Ukraine] : avtoref. dys. ... kand. yuryd. nauk. Kyiv : Kyivskiy nats. un-t vnutrishnikh sprav, 2009. 20 s. [in Ukr.].
2. Volynets R. A. Kryminalna vidpovidalnist za porushennia biudzhethnoho zakonodavstva (st. 210 KK Ukrainy) [Criminal vidpovidalnist for the violation of budget legislation (Article 210 of the CC of Ukraine)] : dys. ... kand. yuryd. nauk. Kyiv : Kyivskiy nats. un-t im. T. Shevchenka, 2011. 215 s. [in Ukr.].
3. Hladun O. Z. Zlochynty proty poriadku vykonannia biudzhetu: kryminolohichna kharakterystyka, determinatsiia ta zapobihannia [Zlochini keep order of the budget: criminologist characteristic, determinism and zapobigannya] : dys. ... kand. yuryd. nauk. Kyiv : Hen. prokuratura Ukrainy, Nats. akad. prokuratury Ukrainy, 2012. 220 s. [in Ukr.].
4. Hutorova N. O. Problemy kryminalno-pravovoi okhorony derzhavnykh finansiv Ukrainy [Problems of criminal legal protection of sovereign finances of Ukraine] : dys. ... d-ra yuryd. nauk. Kharkiv : Nats. un-t vnutrishnikh sprav, 2001. 459 s. [in Ukr.].
5. Rufanova V. M. Kryminolohichna kharakterystyka ta zapobihannia orhanamy vnutrishnikh sprav zlochyntam, poviazanyim z nezakonnym vykorystanniam biudzhethnykh koshtiv [Criminological characteristics and zapobigannya by bodies of internal reference to the bastards, we'll be obliged to illegitimate vicarities of budgetary cost] : dys. ... kand. yuryd. nauk. Dnipropetrovsk : Dnipropetr. derzh. un-t vnutrishnikh sprav, 2011. 258 s. [in Ukr.].
6. Kryminalne pravo (Osoblyva chastyna) [Criminal law (Especially private)] : pidruchnyk / za red. O. O. Dudorova, Ye. O. Pysmenskoho. Luhansk : Vyd-vo «Elton – 2», 2012. T. 1. 780 s. [in Ukr.].
7. Hladun O. Z. Zlochynty proty poriadku vykonannia biudzhetu: kryminolohichna kharakterystyka, determinatsiia ta zapobihannia [Zlochini keep order of the budget: criminologist characteristic, determinism and zapobigannya] : dys. ... kand. yuryd. nauk. Kyiv : Hen. prokuratura Ukrainy, Nats. akad. prokuratury Ukrainy, 2012. 220 s. [in Ukr.].

SUMMARY

Tetyana Ye. Leonenko, Dmytro S. Shyyan, Olha Yu. Shyyan. The crime article – misuse of budget funds, for budget expenditures or provision of credits from the budget without determined budget purposes or with their excess. An attempt has been made to determine the crime article – misuse of budget funds, for budget expenditures or provision of credits from the budget without determined budget purposes or with their excess, on the basis of the analysis of scientific views, theoretical provisions and legislation on this problem.

The crime article is an important place in the system of features of the composition of the article of crime, in particular, provided for in Article 210 of the Criminal Code of Ukraine, since it is a mandatory feature of it.

In the legal literature, the issue of criminal counteraction to the crime provided for in Article 210 Criminal Code of Ukraine has received some attention in the writings of scholars. At the same time, in their writings, this problem is debatable.

The purpose of the article is to solve the problematic issues of determining the crime article – misuse of budget funds, for budget expenditures or provision of credits from the budget without determined budget purposes or with their excess, on the basis of the analysis of scientific views, theoretical provisions and legislation on this problem.

The proposal to extend the crime under Article 210 of the Criminal Code of Ukraine is supported by means of state and local extrabudgetary funds, since they are not included in the State Budget of Ukraine and local budgets, but are similar in budgetary nature and use to the state finances. Given this, and the somewhat different concept of budgetary funds (budgetary funds) is contained in Paragraph 1 of Part 1 of Article 2 of the Budget Code of Ukraine, it is proposed to delete Note 1 to Article 210 of the Criminal Code of Ukraine.

It is proposed to consider the concept of the budget as a certain fund of relevant financial resources and to make corresponding changes in its definition, enshrined in Paragraph 1 of Part 1 of Article 2 of the Budget Code of Ukraine: after the word "...budget – ..." replace the word "plan of

formation and use” with the word “fund”, and thus formulate this budget norm in the following wording: “...1) budget – fund of financial resources for providing tasks and functions, carried out respectively by public authorities, authorities of the Autonomous Republic of Crimea, bodies of local self-government during the budget period...”.

The legislator has fixed inflated indicators of large and especially large sizes, in the presence of which the actions qualify under Article 210 of the Criminal Code of Ukraine, which practically makes it impossible to apply this rule, which necessitates a reduction of the lower level of these sizes to 500 and 1000 times, respectively, exceeding the tax-free minimum income of citizens.

Keywords: *crime article, budget funds, financial resources fund, extrabudgetary funds, state extrabudgetary funds, local extrabudgetary funds, misuse.*

УДК 343.98

DOI: 10.31733/2078-3566-2020-2-134-141

Василь СТРАТОНОВ[©]

доктор юридичних наук, професор,

Заслужений юрист України

(Херсонський державний університет)

«КОМП'ЮТЕРНІ ЗЛОЧИНИ»: ОКРЕМІ ОСОБЛИВОСТІ ТА ХАРАКТЕРИСТИКИ

На превеликий жаль, поряд із позитивними здобутками інформатизація, як і будь-яке соціальне явище, має й негативні прояви, а саме можливість використання комп'ютерів та їх систем для вчинення правопорушень, зокрема злочинів.

Оскільки «комп'ютерні злочини» мають транснаціональний характер, ми повинні об'єднати зусилля для боротьби з цим видом правопорушень. У розвинутих країнах цей вид злочинності завдає величезних збитків, змушує витратити значні кошти на розробку та впровадження програмних, технічних та інших засобів захисту від несанкціонованого доступу до інформації, її перекручення чи знищення. Зважаючи на це принципово важливим є вивчення способів учинення злочинів у сфері використання комп'ютерів, комп'ютерних систем і мереж та мереж електронного зв'язку. Ці злочини характеризуються такими особливостями: високою латентністю, складністю їх виявлення та розслідування, складністю доказування в суді, високим збитком навіть від одиного злочину. Тому на основі аналізу як теоретичних напрацювань, так і результатів практики ми перш за все акцентуємо увагу на окремих способах учинення «комп'ютерних злочинів», розкриваємо їх зміст, форми та способи вчинення в реаліях сьогодення.

Ми характеризуємо найбільш розповсюджені способи та прийоми несанкціонованого отримання інформації як із самого комп'ютера, так і з інформаційних мереж. Знання способів учинення злочинів дозволить надалі ефективніше попереджувати вчинення таких правопорушень, уживати превентивних заходів.

Ключові слова: *способи вчинення, комп'ютерні злочини, автоматизовані системи, технічний захист, криміналістика.*

Постановка проблеми. Аналізуючи ситуацію, яка склалася в період боротьби з COVID-19, зазначимо, що суспільство оцінило можливості дистанційного спілкування та на практиці апробувало сучасні інформаційні технології. Під час карантину світовий інформаційний простір буквально «розривало» від наповнення інформацією. Тож виникає потреба з'ясування й усвідомлення всіх позитивних та негативних явищ інформаційної цивілізації, розуміння наслідків впровадження інформаційних технологій на основі комп'ютерної техніки у всі сфери суспільного життя. Так, як показала практика, ми були недостатньо підготовлені до дистанційної роботи з використанням сучасних можливостей інформаційних технологій, особливо в освітньому процесі, правоохоронній та судовій системах. Але досить швидко всі зрозуміли: порятунок потопаючих – справа рук самих потопаючих, тож кожен, хто був налаштований оптимістично, почав підвищувати рівень своїх

© Стратонов В.М., 2020

ORCID iD : <https://orcid.org/0000-0002-7548-0630>

stratonov@ksu.ks.ua